

ĐỔI MỚI TƯ DUY LÝ LUẬN – MỘT ĐỘNG LỰC TINH THẦN CỦA SỰ NGHIỆP ĐỔI MỚI

Trương Giang Long(*)

Đảng Cộng sản Việt Nam, người tổ chức và lãnh đạo mọi thắng lợi của cách mạng Việt Nam. Điều đó đã được thực tiễn lịch sử hơn 70 năm qua khẳng định và thừa nhận. Ngày nay cách mạng đã chuyển sang một giai đoạn phát triển mới khác về chất: Xây dựng nền kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa - Một phương thức chưa từng có trong tiền lệ. Con đường mới lại diễn ra trong xu thế toàn cầu hoá và sự cạnh tranh rất quyết liệt trước sức ép của chủ nghĩa đế quốc và các thế lực thù địch, trước sự phát triển như vũ bão của cách mạng khoa học và công nghệ. Trong hoàn cảnh ấy, đổi mới tư duy và phương thức lãnh đạo của Đảng trở thành nhu cầu không thể thiếu.

Hai mươi năm qua, nhờ đổi mới, đất nước đã tạo được thế và lực mới, từng bước thoát khỏi khủng hoảng kinh tế – xã hội. Tuy nhiên, cho đến nay, nguồn lực của đổi mới có dấu hiệu suy giảm. Xét về tổng thể đất nước đang phải đối mặt với không ít khó khăn. Để ngang tầm với những nhiệm vụ mà lịch sử giao phó, Đảng cần phải đổi mới hơn nữa.

Thứ nhất, phải tiếp tục bổ sung và hoàn thiện đường lối.

(*) PGS.TS, Vụ Trưởng – Trưởng Ban Thường trú miền Nam–Tạp chí Cộng sản.

Thực tiễn cho thấy, sức sống của một Đảng chính trị tập trung trước hết là ở đường lối của chính Đảng ấy. Là một Đảng cầm quyền, Đảng ta lãnh đạo cách mạng cũng chính bằng đường lối chính trị của mình.

Lúc sinh thời Bác Hồ từng khẳng định: “Đường lối chính sách của Đảng là nguồn gốc của mọi thắng lợi” (1). Đường lối ấy được xây dựng trên những luận cứ khoa học vững chắc đó là chủ nghĩa Mác-Lênin và thực tiễn sôi động của cách mạng nước ta. Nhờ đường lối đúng, chúng ta đã làm cách mạng tháng Tám thành công, thắng Pháp, thắng Mỹ, thống nhất Tổ quốc đưa cả nước đi lên chủ nghĩa xã hội. Đó là một giai đoạn đã qua với những kỳ tích đáng để chúng ta trân trọng và tự hào. Chuyển sang giai đoạn mới, như Lenin đã cảnh báo, ưu điểm của ngày hôm qua kéo dài sang đến tận hôm nay sẽ có nguy cơ trở thành khuyết điểm.

Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa rõ ràng là những vấn đề hoàn toàn mới cả về lý luận và thực tiễn. Mác, Ăng ghen, Lenin và kể cả các lãnh tụ tiền bối của Đảng ta cũng chưa từng đề cập đến vấn đề này. Con đường phía trước đòi hỏi chúng ta phải hoàn toàn sáng tạo mới. Trên cơ sở “dĩ bất biến, ứng vạn biến” Đảng phải tìm cho được con đường đi riêng phù hợp với thực tiễn của đất nước.

Con đường ấy vừa thể hiện sự trung thành với quá khứ, nhưng không lệ thuộc vào quá khứ. Có thể nói, trong đường lối đổi mới, tư tưởng “vọng cổ hoài cổ” còn khá nặng. Trong kinh tế, chúng ta một mặt rất muốn phát triển, nhưng mặt khác lại rất sợ phát triển vượt khỏi khuôn khổ chuẩn mực của chủ nghĩa xã hội theo những tiêu chí truyền thống. Vì vậy, đường lối kinh tế vẫn mang nặng hơi thở của lối tư duy cũ, tư duy thời kế hoạch hoá- tư duy bao cấp, đối lập với kinh tế thị trường. Kết quả là đường lối đổi mới trong kinh tế chưa thực sự khơi dậy mọi nguồn lực hiện có. Nguy cơ tụt hậu về kinh tế ngày càng xa hơn là có thật. Do đó, Đảng và Nhà nước cần phải dứt khoát chuyển hẳn sang kinh tế thị trường, thiết kế một hệ thống chính sách nhằm tạo điều kiện để tất cả mọi công dân ở trong nước và các nhà đầu tư nước ngoài, có khả năng làm kinh tế đều hoàn toàn có thể tham gia làm kinh tế, theo những định hướng vĩ mô của nhà nước, trong khuôn khổ của luật pháp. Nhà nước thực hiện chức năng quản lý về mặt nhà nước với đúng nghĩa của nó, không tham gia làm kinh tế trực tiếp, không nên can thiệp vào chức năng quản lý kinh tế cụ thể của các doanh nghiệp.

Đường lối kinh tế ấy phải tập trung khai thác và phát huy tối đa sức mạnh nội lực, nhưng không được phép xem thường và coi nhẹ yếu tố ngoại lực. Chúng ta phải thừa nhận, trước xu thế quốc tế hoá, sức ép cạnh tranh và sự phát triển mạnh mẽ của khoa học công nghệ như hiện nay, không một dân tộc nào lại có thể phát triển thuần túy chỉ bằng dựa vào nội lực. Phải tìm cho đất nước một thế đứng mới với đúng nghĩa “Việt Nam mong muốn làm bạn với tất cả các nước trên thế giới không phân biệt sự khác nhau về chế độ chính trị”.

Để thể chế hóa định hướng trên đây, đường lối kinh tế của chúng ta phải tính đến sự kết hợp tốt và hài hoà giữa các lợi ích: Bảo đảm và tôn trọng sở hữu hợp pháp của chủ sở hữu cả trong và ngoài nước, bảo vệ lợi ích chính đáng của những người lao động ở trong mọi loại hình doanh nghiệp, đồng thời phải tính đến lợi ích của

toàn xã hội mà người đại diện cho lợi ích đó là nhà nước.

Tóm lại, đường lối kinh tế của ta phải chuyển từ cơ chế “trị dân”, ôm đồm, bao biện làm thay cho dân sang cơ chế tổ chức để dân tự làm chủ lấy công việc của họ, không nên có sự phân biệt đối xử giữa công hữu và tư hữu, doanh nghiệp trong nước và ngoài nước, cá thể và tập thể... Thông qua đường lối, Đảng phải thể hiện trên thực tế, Đảng ta không có lợi ích nào khác ngoài việc phục vụ vô điều kiện lợi ích của nhân dân. Tạo mọi điều kiện để người dân được làm giàu chính đáng bằng chính sức lao động của mình, thông qua việc phát triển mọi loại hình sở hữu và nhiều thành phần kinh tế.

Trong kinh doanh không nên nuôi dưỡng chủ nghĩa bảo hộ và cơ chế độc quyền. Phải xây dựng một hệ thống chính sách đồng bộ nhằm tập trung giải phóng sức phát triển của lực lượng sản xuất ở trong nước, thu hút tốt nguồn lực ở ngoài nước, ưu tiên phấn đấu cho mục tiêu dân giàu nước mạnh và một xã hội thực sự dân chủ, sau đó từng bước phấn đấu thực hiện một xã hội công bằng và văn minh. Một đường lối như vậy không thể có được nếu không sớm loại bỏ tư duy giáo điều và bảo thủ.

Thứ hai, nói đến Đảng, không thể không nói công tác cán bộ của Đảng.

Để lãnh đạo việc thực hiện chủ trương đường lối chính sách đã đề ra, Đảng phải nắm và làm tốt công tác cán bộ, Bác Hồ dạy “khi đã có chính sách đúng, thì sự thành công hoặc thất bại của chính sách đó là do nơi cách tổ chức công việc, nơi lựa chọn cán bộ và nơi kiểm tra. Nếu ba điều ấy sơ sài, thì chính sách đúng mấy cũng vô ích” (2). Là người sáng lập và rèn luyện Đảng ta, Bác Hồ đặc biệt quan tâm đến công tác giáo dục đội ngũ cán bộ đảng viên của Đảng. Nếu trong cách mạng giải phóng dân tộc và cả trong giai đoạn đầu của sự nghiệp đổi mới, chúng ta có quyền tự hào về các thế hệ cán bộ đảng viên của

Đảng, thì ngày nay, có rất nhiều vấn đề về cán bộ và công tác cán bộ đáng làm chúng ta suy ngẫm. Xét một cách toàn diện, chuyển sang giai đoạn mới, cán bộ của chúng ta ở cả cấp vĩ mô lẫn vĩ mô đều chưa đáp ứng được yêu cầu của những nhiệm vụ đang đặt ra.

Đội ngũ cán bộ của Đảng nói riêng và kể cả trong hệ thống chính trị nói chung, đang có nguy cơ thế hệ sau dường như thấp kém hơn so với các thế hệ trước cả về năng lực lẫn phẩm chất chính trị. Điều này lại diễn ra trong bối cảnh toàn Đảng đang phải gánh vác những trọng trách hết sức nặng nề và đối mặt với không ít thách thức. Suy thoái về chính trị, đạo đức và lối sống của một bộ phận cán bộ Đảng viên đang có dấu hiệu vượt ra khỏi tầm kiểm soát của tổ chức Đảng và cả hệ thống pháp luật.

Nguy cơ đe dọa đến sự tồn vong của chế độ từ sự thoái hoá biến chất trong Đảng đang thực sự trở thành nỗi lo chung của toàn xã hội. Giải pháp ngăn chặn sự xuống cấp và suy thoái trong Đảng tỏ ra kém hiệu quả. Sức lan toả của các hiện tượng tiêu cực đang lấn lướt tình cảm và niềm tin của nhân dân vào bản chất tốt đẹp của chế độ.

Thực trạng trên đây là miếng đất rất tốt cho chủ nghĩa cơ hội, bè phái, tư tưởng cục bộ bản vị trở dậy. Đã đến lúc Đảng phải thật kiên quyết xử lý không khoan nhượng đối với các hành vi tiêu cực. Đồng thời phải mạnh dạn thực hiện một cơ chế chính sách cán bộ mới, trên cơ sở của những tiêu chuẩn về phẩm chất chính trị, Đảng nên tổ chức đào tạo và thi tuyển cán bộ để bổ nhiệm vào các chức vụ lãnh đạo như thi tuyển đối với công chức nhà nước. Phải dành cho lớp trẻ “một sân” chơi thực sự bình đẳng và cơ hội thăng tiến về mặt chính trị. Cơ chế vận hành công tác cán bộ như hiện nay, lớp trẻ khó có điều kiện phát triển như các thế hệ cha ông trước kia. Lối lãnh đạo và quản lý theo kiểu “độc quyền chân lý, áp đặt tư duy, quy kết tùy tiện” đang làm cho lớp trẻ đam mê chính trị mất phương hướng phấn đấu.

Để tuyển dụng và bố trí cán bộ tài năng vào đúng những vị trí thích hợp, vấn đề tiêu chuẩn hoá, dân chủ hoá và công khai hoá công tác cán bộ phải trở thành phổ biến trong đời sống chính trị. Coi thường hoặc không làm tốt công tác cán bộ sẽ dẫn đến nguy cơ Đảng tự đánh mất đi vai trò lãnh đạo, cách mạng không thể thắng lợi. Cùng với đường lối đúng, công tác tổ chức, công tác cán bộ của Đảng là nhân tố có ý nghĩa quyết định. Điều đó ai cũng thừa nhận, nhưng để thực hiện thì không đơn giản.

Hiện nay, trong công tác cán bộ đang nảy sinh nhiều vấn đề chưa thật ổn. Sức thì có hạn, nhưng ôm đồm, bao biện, làm thay, không muốn chia sẻ trách nhiệm cho ai, thiếu tinh thần tự phê và dũng khí trong sửa chữa khuyết điểm. Giáo điều, bảo thủ và chậm đổi mới công tác tổ chức, công tác cán bộ chính là nguyên nhân của mọi nguyên nhân dẫn đến suy thoái và yếu kém hiện nay.

Thứ ba, vấn đề dân chủ trong Đảng.

Có thể nói đây là một trong những vấn đề được bàn đến khá nhiều, nhưng chuyển biến rất chậm. Ai cũng biết và nói rằng chúng ta đang “đói và thiếu dân chủ”, nhưng điều đó bắt đầu từ đâu không phải ai cũng dám thẳng thắn trả lời. Có một câu hỏi tưởng chừng như rất đơn giản nhưng trả lời không dễ. Chúng ta đang vận hành xã hội theo một cơ chế nào, tập trung dân chủ hay dân chủ tập trung? Lúc sinh thời Bác Hồ dạy rằng, sức mạnh của chế độ ta là nền dân chủ kiểu mới và vấn đề phát huy dân chủ.

Theo Bác dân chủ chính là lãnh đạo tập thể. Mọi quyết định về công việc chung phải được đưa ra bàn bạc trao đổi tranh luận công khai trong tập thể và sau đó biểu quyết theo nguyên tắc thiểu số phục tùng đa số. Trên cơ sở nghị quyết của tập thể mà cá nhân phụ trách điều hành và sáng tạo để thực hiện các nghị quyết của tập thể. Bác chỉ rõ: “Lãnh đạo không tập

thể, thì sẽ đi đến cái tệ bao biện, độc đoán chủ quan. Kết quả là hỏng việc,... Tập thể lãnh đạo là dân chủ. Cá nhân phụ trách là tập trung. Tập thể lãnh đạo cá nhân phụ trách tức là dân chủ tập trung” (3). Đoạn trích trên đây cho thấy, Bác Hồ không nói đến tập trung trước mà nói đến dân chủ trước. Bởi vì Bác biết, nếu tập trung, tức là đặt cá nhân lên trước tập thể, đề cao cá nhân thì khó tránh khỏi “tệ bao biện, độc đoán chủ quan”, dẫn đến mất dân chủ. Tập thể lãnh đạo nghĩa là mọi chủ trương chính sách thể hiện trong các chỉ thị nghị quyết của Đảng phải được dân chủ bàn bạc công khai trong các tổ chức của Đảng từ địa phương đến Trung ương. Nó thể hiện trí tuệ và ý chí của tập thể. Đó chính là sức mạnh của Đảng.

Nhấn mạnh nguyên tắc lãnh đạo tập thể, đề cao việc thực hiện dân chủ trước chính là nhằm hạn chế thói độc đoán chuyên quyền, lạm dụng quyền lực vi phạm dân chủ. Nhưng mặt khác không vì vậy mà Bác hạ thấp vai trò tập trung, vai trò của cá nhân người phụ trách. Bác căn dặn, những vấn đề lớn nhất thiết phải xin ý kiến tập thể và điều hành theo nghị quyết của tập thể, nhưng những việc bình thường và những việc đột xuất, cá nhân có quyền cân nhắc tự quyết định, sau đó phải báo cáo lại cho tập thể và phải chịu trách nhiệm trước

tập thể về các quyết định của mình. Rõ ràng ở đây vấn đề tập trung và trách nhiệm cá nhân trong lãnh đạo, đặc biệt là trách nhiệm của người đứng đầu được Bác rất đề cao. Rất tiếc hiện nay chúng ta đang thực hiện nguyên tắc này chưa thật đúng với quan điểm của Bác. Tập trung trước dân chủ sau. Phải chăng vì vận hành theo cơ chế này mà vấn đề dân chủ trong Đảng đang nảy sinh nhiều bất cập. Tính dân chủ, tính công khai, tính tập thể bị coi nhẹ, thông tin bị che chắn, vai trò cá nhân được đề cao dẫn đến độc đoán vi phạm dân chủ. Do tập trung mà không thực hiện chế độ kiểm tra giám sát nghiêm ngặt, quyền lực trong tay những người đứng đầu rất dễ bị lạm dụng.

Bài học về tập trung quyền lực vào trong tay một số người đã làm cho Liên xô sụp đổ trước đây rất đáng để chúng ta xem xét. Vì vậy, đã đến lúc rất cần phải quy định rõ trách nhiệm và quyền hạn của người đứng đầu bộ máy lãnh đạo các cấp của Đảng và nhà nước, nhất là trong công tác cán bộ.

Có thể nói trong đổi mới còn có nhiều vấn đề, nhưng đổi mới tư duy về đường lối, vấn đề cán bộ và dân chủ trong Đảng nếu được làm tốt chắc chắn sẽ tạo thêm động lực đưa đất nước tiếp tục phát triển.

CHÚ THÍCH

1. Hồ Chí Minh Toàn tập, Tập 5, Nxb CTQG – HN, 1995, Tr 520.
2. Hồ Chí Minh Toàn tập, Tập 5. Nxb CTQG, HN 1995, Tr 520.
3. Sách đã dẫn, Tập 5, Tr 505

TÓM TẮT

Đảng cộng sản Việt Nam, người tổ chức và lãnh đạo mọi thắng lợi của cách mạng Việt Nam. Điều đó đã được thực tiễn lịch sử xuyên suốt hơn 70 năm qua khẳng định và thừa nhận. Ngày nay cách mạng đã chuyển sang một giai đoạn phát triển mới khác về chất: Xây dựng nền kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Một phương thức chưa từng có trong tiền lệ. Trong hoàn cảnh ấy, đổi mới tư duy và phương thức lãnh đạo của Đảng trở thành nhu cầu không thể thiếu.

SUMMARY

That Vietnam Communist Party organized and led the Vietnam Revolution to victory has been proved by the past 70 years of history. The revolution now has turned to a new stage with a different meaning aim: to build a market economy in socialist orientation, which has never existed before. Thus, the Party's reformation of thinking and methods of leading is indispensable in this stage.